

THƯ VIỆN VỚI VIỆC PHÁT TRIỂN KỸ NĂNG SỐ

Đặt vấn đề

Hiện nay, việc tận dụng các cơ hội và lợi ích mà internet và công nghệ thông tin và truyền thông (CNTT-TT) mang lại là vô cùng to lớn và đang tăng lên theo cấp số nhân. Kỹ thuật số là một trong những ứng dụng quan trọng và bao gồm nhiều khía cạnh - từ khả năng truy cập vào cơ sở hạ tầng kết nối đến việc có một thiết bị phù hợp, khả năng chi trả, độ tin cậy, chất lượng kết nối, quyền truy cập vào nội dung liên quan và đặc biệt là các kỹ năng để có thể sử dụng các liên kết này.

Tầm quan trọng của kỹ năng số đã được nhấn mạnh trong mục tiêu đến năm 2025 của Ủy ban Băng thông rộng vì sự Phát triển bền vững của UNESCO và Liên hiệp Viễn thông Quốc tế: “Đến năm 2025, 60% người trẻ và người trưởng thành đạt mức độ thành thạo tối thiểu các kỹ năng số bền vững”. Tuy nhiên, việc bảo đảm mức độ yêu cầu cần thiết về kỹ năng số cho tất cả mọi người vẫn còn là một thách thức lớn. Theo báo cáo của Diễn đàn Kinh tế Thế giới năm 2020, chỉ 32% dân số ở các nước có thu nhập thấp có các kỹ năng số cơ bản (ví dụ, sử dụng email hoặc sao chép tệp văn bản số). Báo cáo cũng chỉ ra rằng, mặc dù ở các nền kinh tế có thu nhập cao hơn, tỷ lệ này có thể đạt khoảng 62% dân số, nhưng cũng chỉ có khoảng 44% người dân ở các quốc gia này có kỹ năng số tiêu chuẩn [1].

Vai trò của thư viện trong việc hỗ trợ phát triển kỹ năng số

Tuyên bố của IFLA năm 2017 đã chỉ ra kinh nghiệm của các thư viện trong việc hỗ trợ các chương trình đào tạo phát triển kỹ năng số, đồng thời, cho thấy cách nhìn rộng hơn về kiến thức số, cũng như khả năng sử dụng các công cụ số để đáp ứng nhu cầu thông tin cá nhân một cách hợp lý và hiệu quả. Đối với nhiều thư viện trên thế giới, việc cung cấp các khóa đào tạo cơ bản để

nâng cao kỹ năng số đã trở thành một phần quan trọng trong hoạt động của họ.

Điều này cho thấy vai trò của các thư viện trong việc hỗ trợ khả năng phát triển các kỹ năng số với tư cách là các cơ quan giúp công chúng tiếp cận với CNTT-TT, là nơi có thể giúp người dùng sử dụng internet và các công nghệ có liên quan một cách rộng rãi. Trên thực tế, nhiều thư viện đã triển khai hiệu quả việc cung cấp các dịch vụ hỗ trợ tiếp cận công nghệ thông tin, hỗ trợ các cơ hội học tập không chính thức và học tập suốt đời để xây dựng các kỹ năng và năng lực số.

Thư viện có thể hỗ trợ phát triển những kỹ năng nào?

Dựa vào các tài liệu và chính sách đã được thu thập, khảo sát từ nhiều quốc gia có đề cập đến vai trò của thư viện trong việc hỗ trợ phát triển kỹ năng số, IFLA đưa ra một số kỹ năng mà thư viện có thể tham gia hỗ trợ phát triển.

Các kỹ năng cơ bản về công nghệ thông tin và truyền thông

Một số chính sách ở phạm vi quốc gia liên quan đến kỹ năng số, trong đó đề cập đến các cơ hội học tập về kỹ năng số cơ bản và cần thiết. Ví dụ, Chương trình trao đổi kiến thức về kỹ năng số được mô tả trong Kế hoạch Phát triển kỹ năng và Đổi mới sáng tạo của Canada, nhằm ủng hộ, khuyến khích các tổ chức phi lợi nhuận dạy các kỹ năng số cơ bản tại các cơ sở có các điều kiện phù hợp như thư viện. Trong khi đó, Chiến lược quốc gia về thư viện giai đoạn 2015 - 2018 của Na Uy cho rằng, hầu hết các thư viện công cộng có năng lực đều đã tham gia vào việc đào tạo các kỹ năng số cơ bản như: sử dụng máy tính và internet.

Chiến lược Băng thông rộng quốc gia năm 2018 của Botswana cũng chỉ ra tầm quan trọng của việc xây dựng năng lực về công nghệ thông tin và đề xuất các giải

pháp khả thi để đạt được mục tiêu đề ra. Trong các giải pháp này, có hoạt động phối hợp xóa mù về kỹ thuật số với việc đào tạo sử dụng máy tính cơ bản trong các thư viện công cộng thông qua Dự án Sesigo [1].

Phương tiện truyền thông và kiến thức thông tin

Trong số những tài liệu được IFLA thu thập, có nhiều chính sách đề cập đến sự tham gia của các thư viện công cộng trong việc đào tạo sử dụng các công cụ truyền thông và phát triển kiến thức thông tin. Các tài liệu cũng đưa ra một số sáng kiến mà thư viện đang triển khai để hỗ trợ phát triển các kỹ năng này. Chính sách Giáo dục Truyền thông quốc gia năm 2019 của Phần Lan đã chỉ ra mối quan hệ giữa vai trò của thư viện được quy định trong Luật Thư viện của nước này với các mục tiêu giáo dục phổ cập trong việc sử dụng các phương tiện truyền thông. Thư viện là dịch vụ văn hóa được sử dụng nhiều nhất ở Phần Lan và có vai trò quan trọng trong việc nâng cao tri thức cũng như đời sống tinh thần của người dân. Một cuộc điều tra người dùng trên toàn quốc từ năm 2013 cho thấy, những giá trị mà thư viện mang lại cho người dân nước này là rất đáng chú ý: 50% tổng số công dân của Phần Lan sử dụng thư viện ít nhất mỗi tháng một lần và 20% sử dụng hàng tuần.

Một số chính sách chỉ ra vai trò của thư viện trường học trong việc tham gia phát triển kỹ năng số. Ví dụ, trong Chiến lược Giáo dục kỹ thuật số của Hungary có đề cập đến khả năng triển khai thực hiện của thư viện trường học ngày nay trong việc đào tạo cả về phương tiện truyền thông cũng như kiến thức thông tin. Chiến lược Phát triển giáo dục ở Serbia năm 2020 cũng lưu ý rằng, cả thư viện trường học và các cơ quan bảo quản, trưng bày các phương tiện thông tin đại chúng cần phải trở thành nơi học tập và giáo dục nhằm giúp phát triển khả năng hiểu biết về các phương tiện truyền thông của học sinh và sinh viên [1, 2, 4].

Năng lực và các kỹ năng về công nghệ thông tin và truyền thông nâng cao

Khả năng tham gia của thư viện vào việc phát triển các kỹ năng và năng lực số, cũng như các công nghệ tiên tiến trong các lĩnh vực mới nổi cũng đã được đề cập đến trong một số chính sách. Chiến lược quốc gia về Trí tuệ nhân tạo năm 2019 của Hàn Quốc đặt mục tiêu đạt được năng lực cạnh tranh về kỹ thuật số, tạo ra hiệu quả kinh tế to lớn từ trí tuệ nhân tạo và cải thiện chất lượng cuộc sống cho người dân vào năm 2030 thông qua những lợi ích mà trí tuệ nhân tạo mang lại. Chiến lược đưa ra một số phương thức mà các cơ quan, tổ chức thuộc lĩnh vực văn hóa, bao gồm cả thư viện, có thể cung cấp các cơ hội học tập và giáo dục về trí tuệ nhân tạo cho công chúng. Đặc biệt, trong các thư viện, Chiến lược đề cập đến sáng kiến “Đọc sách cùng Robot”, một chương trình cho phép người dùng được trực tiếp trải nghiệm công nghệ và dần trở nên quen thuộc hơn với công nghệ này.

Cũng như Hàn Quốc, tài liệu định hướng về Chiến lược kỹ thuật số năm 2017 của Vương quốc Anh cũng chỉ ra rằng, các thư viện đang ngày càng tạo ra nhiều cơ hội cho mọi người phát triển các kỹ năng số ở cấp độ cao. Đặc biệt, tài liệu đề cập đến những môi trường không gian và phòng nghiên cứu kỹ thuật số được đặt tại các thư viện, nơi mọi người có thể thuận lợi trong việc triển khai các dự án, học các kỹ năng mới và nâng cao năng lực của mình [1,3].

Các kỹ năng số phục vụ học tập và nghiên cứu

Sáng kiến INCoDe 2030 của Bồ Đào Nha đề cập đến khái niệm năng lực số theo cách rộng hơn với mục đích hỗ trợ kiến thức và sự hòa nhập trong môi trường số, chuyên môn hóa các kỹ năng số để tăng thêm năng lực đáp ứng yêu cầu của công việc, tạo điều kiện cho việc nghiên cứu và tạo ra tri thức. Một trong những điểm mà sáng kiến đề cập đến là cần đào tạo nhân

viên thư viện thuộc các cơ sở giáo dục các kiến thức chuyên môn như: công cụ ảo hóa dữ liệu (data visualisation) hay quản lý dữ liệu số (digital data management). Sáng kiến cũng cho rằng, các thư viện có thể tổ chức đào tạo các kỹ năng về CNTT-TT, cũng như hỗ trợ về mặt kỹ thuật để tạo điều kiện tốt cho việc học tập và nghiên cứu. Thư viện học thuật trong tương lai sẽ là thư viện học thuật số với việc tăng cường các nguồn tài nguyên thông tin số để có thể chia sẻ giữa các thư viện trong cùng hệ thống giáo dục đại học với nhau. Khả năng truy cập và chia sẻ thông tin được xem như một phần quan trọng trong việc tạo ra một loại hình trung tâm tri thức trong tương lai, trong đó bao gồm cả chương trình đào tạo các nhân viên thư viện về năng lực số [1, 5].

Sinh viên là một trong những nhóm đối tượng mục tiêu được quan tâm. Chiến lược Giáo dục, Khoa học và Công nghệ 2014 của Croatia đề ra biện pháp tập trung vào việc hỗ trợ kỹ thuật cho các thư viện đại học, cũng như tư vấn cho sinh viên nhằm giúp họ trong quá trình thực hiện các báo cáo và luận văn. Điều này cũng được phản ánh và thực hiện trong một khuyến nghị của Chương trình Dạy và Học trong giáo dục đại học giai đoạn 2015-2017 của Ireland: Lộ trình nâng cao trong thế giới số, trong đó, có điểm nhấn mạnh rằng: cần phát triển những ứng dụng và trải nghiệm kỹ thuật số một cách đồng bộ và liên tục, hỗ trợ sinh viên và giáo viên xây dựng các kỹ năng số trong giáo dục đại học. Để việc triển khai đạt được những kết quả như mong đợi, bên cạnh các giải pháp khác, cần có sự phối hợp thực hiện của các đơn vị, thành phần có liên quan, trong đó có thư viện [1].

Kỹ năng số phục vụ cho các lĩnh vực khác

Cuối cùng, mỗi nhóm thư viện khác nhau có thể tham gia cung cấp các cơ hội học tập và hỗ trợ các kỹ năng số cho từng nhóm công việc và lĩnh vực khác nhau, từ các kỹ năng số cơ bản và nâng cao đến các kỹ năng

số phục vụ cho công việc và lĩnh vực cụ thể. Ví dụ, trong lĩnh vực y tế, các thư viện có thể tham gia hướng dẫn cách sử dụng các ứng dụng công nghệ thông tin để chăm sóc và bảo vệ sức khỏe, các kỹ năng liên quan đến “sức khỏe điện tử”. Lộ trình Giáo dục lực lượng phục vụ y tế số quốc gia tại Australia đã đề cập đến nhiệm vụ và vai trò của Hiệp hội Thông tin và Thư viện Australia trong hoạt động hỗ trợ nâng cao nhận thức và hiểu biết về nền tảng trực tuyến “My Health Record” (MyHR) - một cổng thông tin sức khỏe điện tử của Australia.

Vai trò tham gia hỗ trợ của các thư viện cũng được đề cập đến trong việc xây dựng Chính phủ điện tử (e-govemment). Điều này được thể hiện trong một tài liệu liên quan đến nội dung về kỹ thuật số của chính phủ Hà Lan, trong đó hướng tới mục tiêu tất cả người dân đều có thể tham gia vào ứng dụng này. Tài liệu cũng chỉ ra vai trò và nhiệm vụ của thư viện trong việc giúp người dân có thể tiếp cận đến các dịch vụ công nhiều hơn thông qua việc hướng dẫn họ các kỹ năng số cần thiết [1].

Kết luận

Vai trò của thư viện đã được khẳng định trong việc đóng góp vào chiến lược phát triển kỹ năng số của nhiều quốc gia. Cùng với việc chỉ ra các kỹ năng số mà thư viện có thể tham gia hỗ trợ phát triển, một số tài liệu về chính sách cũng đưa ra đề xuất, cũng như chia sẻ các hoạt động từ thực tế triển khai tại một số thư viện trên thế giới, qua đó cho thấy những cách tiếp cận mà thư viện có thể tham gia hỗ trợ người dân phát triển các kỹ năng số là: hỗ trợ các cơ hội học và thực hành về kỹ năng số; cung cấp không gian, môi trường học tập suốt đời và không chính thức; cung cấp tài liệu và nguồn tài nguyên giáo dục và học tập; hỗ trợ và hợp tác với các cơ sở giáo dục chính thức và các bên liên quan khác; giúp phát triển các công cụ và nền tảng tạo điều kiện cho việc học các kỹ năng số.

NHÌN RA THẾ GIỚI

Các tài liệu cũng chỉ ra rằng, để thư viện có thể đóng góp vào việc phát triển kỹ năng số một cách hiệu quả, cần có các chính sách giúp tăng cường năng lực của thư viện như: thu hút sự tham gia của các thư viện trong việc lập kế hoạch, thẩm định và đánh giá; thúc đẩy sự hợp tác giữa thư viện và các bên liên quan; đồng thời, nâng cao kỹ năng của nhân viên thư viện, bảo đảm cơ sở hạ tầng kết nối, trang thiết bị và các nguồn lực khác.

Nguyễn Thị Tú Quyên
(tổng hợp và lược dịch)

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Libraries in Digital skills policies. Truy cập tại <https://www.ifla.org/publications/node/93525> (tháng 7/2021)

2. Media Literacy in Finland - National Media Education Policy. Truy cập tại <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/media-literacy-finland-national> (tháng 7/2021)

3. National Strategy for Artificial Intelligence. Truy cập tại: <https://english.msit.go.kr/eng/bbs/view.do?sCode=eng&mId=10&mPid=9&bbsSeqNo=46&nttSeqNo=9> (tháng 7/2021)

4. New Library Act and new strategy for Finnish Public libraries. Truy cập tại: <https://blogs.ifla.org/public-libraries/2016/06/01/new-library-act-and-new-strategy-for-finnish-public-libraries/> (tháng 7/2021).

5. Portugal INCoDe. 2030 - National Digital competences initiative e.2030. Truy cập tại: https://www.incode2030.gov.pt/sites/default/files/incode2030_en.pdf (tháng 7/2021)